אור המזרח

לך משך

העלון מוקדש לע"נ משה צמח בן ג'וליה ע"ה

פרשת ויצא
י"א כסלו תשפ"ד | גיליון מס' 10

טוֹב תִּתִּי אֹתָהּ לָךְ: החשש הנסתר של לבן הארמי מ"קרייה חרדית" בביתו

יעקב אבינו הגיע אל לבן בחוסר כל, בכל זאת לבן מעדיף לתת לו את בנותיו על פני כל עשירי ומכובדי הסביבה | מה הבין לבן הארמי על בנותיו עוד לפני שהשיא אותן ליעקב אבינו? | כשהרבנית הצדקת נזכרה בשידוך מהעבר שכמעט יצא לפועל, אמר לה בעלה הרב משפט אחד שמשנה את כל המבט על כח האשה

המאור הגדול
חתנא דבי נשיאה מורנו
ראש הישיבה הגאון הגדול
הרב ליאור כהן שליט"א
ברעיון מוסרי לפרשת השבוע

שבת שלום אחים יקרים! פרשת השבוע - פרשת ויצא.

אני בדרך כלל לא מדבר על דברים של שלום בית. אבל אם יש לנו משהו של לימוד מהפרשה, זה דבר חשוב מאד.

בפרשת השבוע אומר לבן ליעקב אבינו: "טוֹב תִּתִּי אֹתָהּ לָךְ, מִתִּתִּי אֹתָהּ לְאִישׁ אַחֵר. שְׁבָה עִמָּדִי" (כ"ט, י"ט). בתחילה יעקב אומר ללבן: "אני רוצה את בתך", אומר לו לבן: "כן, הכי טוב לתת לך!". מה קרה? למה כל כך טוב לתת דוקא ליעקב מאשר לתת לאיש אחר? וכי אין אנשים עשירים יותר?! הרי יעקב הגיע בלי שום דבר. ישנם אנשים עשירים או משפחות מכובדות יותר.

פעם היה איזה רב חשוב ומפורסם מאד. פעם אחת הוא נסע עם אשתו ברכב, והנה פתאום הרבנית הצדקנית היתה צריכה לאכול משהו. אז הרב עצר לה, והיה שם איזה קיוסק. הוא בא לרדת, ופתאום הוא רואה שהרבנית מסתכלת פנימה אל תוך הקיוסק ורועדת ומתרגשת מאד. אומר לה הרב: "הרבנית, מה יש? מה קרה? מה, הכל בסדר. את צריכה משהו? תגידי מה את רוצה". לא, לא, לא. המוכר שם. "מה, המוכר שם ערבי?! לא, המוכר הוא בסדר. הכל טוב, אני מכיר אותו".

אמרה לו: לא, אתה לא יודע. המוכר הזה, הציעו לי אותו לפני שהתחתנו. אוי, אני רק חושבת לעצמי; בלי לפגוע, כן. אבל במקום להיות היום אשת תלמיד חכם חשוב ורב גדול, הייתי יכולה להיות היום אשתו של איזה מוכר בקיוסק. אולי אני צריכה לברך הגומל?... אמר לה הרב: "בתי, אני צריך לברך הגומל. אם את היית נשאת לו, אז מסתבר שהוא היה צומח להיות תלמיד חכם גדול, ואולי אני הייתי המוכר בקיוסק. אז אני זה שצריך לברך הגומל!". הכל מן האשה.

לבן ידע שהבנות שלו צדקניות - זאת בוכה שהיא הולכת לעשו וכו'. אחח... באמת הוא זכה לבנות! אומר לבן: אם הבנות שלי יתחתנו עם אנשים מקומיים פה שהם קצת לא בדרך הישר, מי יודע? יחזירו אותם בתשובה, יפתחו לי פה קרייה חרדית. זאת תתפוס אחד, וזאת תתפוס אחד. וגם בלהה וזלפה - שלפי דעה אחת גם הן היו בנותיו של לבן מן הפילגש - אז הם יעשו פה קרייה חרדית ממש. אז אומר לבן: טוב תתי אותה לך. אתה צדיק, היא צדקנית, שתהיה אצלך. ככה לא נרבה פה משפחות של תורה.

זה לבן. שאין בו לבן חוץ מאשר שמו... אבל לדעת, קודם כל כח האשה. הכל מן האשה. באשה יש כח להשפיע אל תוך הבית קדושה, טהרה, אוירה טובה, שמחה. והבעל? תפקידו לסייע בדרך אל השלוה האמיתית שנמצאת בבית.

שבת שלום ומבורך!

חנוך לנער

תשובות בחינוך שהשיב מרן רבנו הגדול הגאון רבי מאיר מאזוז זצוק"ל בכתב ידו

שאלה: מה עם קטעים שלמים [בתנ"ך, שיש בהם עניינים שפחות שייך לבאר לילדים]. האם לדלג או [בכל זאת] לפרש ולהסביר?

תשובה: בתורה לא מדלגים. מסבירים כפי שכלו של הילד ולא מרחיבים הרבה. יש ספרים כמו "למשמעות" שאפשר ללמוד מהם.

שאלה: האם ללמד מתוך משניות מצוירות או שעדיף ללא ציורים והציורים יבואו מדי פעם בלבד? ואם כן, עד איזה גיל כן להשתמש בציורים?

תשובה: מותר להשתמש ללא הגבלה.

שאלה: כמה מבחנים אפשר לעשות בשבוע, ובפרט בכתות הגבוהות שיש מקצועות רבים?

תשובה: לפי כח התלמידים. אבל לא יותר מ-2 בשבוע.

שאלה: האם עדיף ללמד את החומש עם הספק דל אך עם ידיעה ברורה בקריאה ובטעמים, או שעדיף להתמקד בהספק והידיעה בטעמים תהיה קלילה?

תשובה: הקריאה והטעמים חשובים מאד, ההבנה אפשר להשלים אח"כ.

תמונות: עזרא טרבלסי, מושיק, נועם אליהו.

הדלקת נרות	מוצ"ש	ר"ת
י-ם: 16:03	17:16	17:55
ת"א: 16:19	17:17	17:51
חיפה: 16:06	17:15	17:49
ב"ש: 16:20	17:18	17:53

העלון מוקדש להצלחה בכל העניינים:
אורי לוזון בן רבקה, סיגלית לוזון בת אילנה, בן בנימין לוזון בן סיגלית, לינוי לוזון בת אורלי, רועי לוזון בן סיגלית, רעות לוזון בת סיגלית, אביב צמח בן סיגל, שיר צמח בת פנינה, אליענה צמח בת אביב ושיר, סיגל צמח בת גורג'יה.
להצלחה וזיווג: אוראל בן תמר | **להצלחה:** יהודה בן רבקה, קובי בן בתיה.
לעילוי נשמת: מוריס משה בן רחל אירן, ניסים בן אורידה.

לתגובות, הפצה, הנצחה או קבלת העלון, טלפון: 03-803-0080 | **מייל:** nm038030080@gmail.com
עורכים: הרב שמעון ס. והרב שמעון ו.

אור הנאמין

הלכות והנהגות מתורת מרן רבנו הגדול הגאון
רבי מאיר מאזוז זצוק"ל, מפי חתנו נאמן ביתו מורנו
ראש הישיבה הגאון הגדול **הרב ליאור כהן שליט"א** *

וְאִמְרוּ אָמֵן: הדיוקים והכונה באמירת מילות הקדיש ומענייני ודיני עניית אמן

"לנו הקנטוניסטים יש בקשה אחת!"

בשבוע שעבר דברנו על מעלתו העצומה של הקדיש, איזה פעולות הוא עושה בשמים, כאשר המוטיב המרכזי של הבקשה שלנו הוא על גילוי והתפשטות מלכותו יתברך בעולם.

ועל זה יש מעשה נפלא ברוסיה של תקופת הצאר. היתה גזירת הקנטוניסטים הידועה, כאשר על פי ציוויו של הצאר היו לוקחים נערים יהודים, מגדלים אותם ומחנכים אותם על נאמנות לצאר, והיו נלקחים לצבאו עד גיל 40 ומעלה, ויוצאים בדרך כלל חסרי קשר ליהדות. היו כמה תלמידי חכמים שהחליטו להפיח את רוח היהדות גם בלב החיילים הללו. מצאו את הזמן - יום הכפורים. ערב יום הכפורים הגיעו למחנה צבאי גדול והתחילו לחפש את היהודים. מפה לשם הגיעו לאיזה מקום, אמרו להם: "אם זה יהודים - זה כאן". מגיעים לשם, אומרים להם: "יהודים יקרים, הלילה יום הכפורים!" יום הכפורים... כמה זה הזכיר להם את העבר, את זמן ילדותם! "מה אתם רוצים?" "אנחנו רוצים לעשות אתכם תפלה". "החייתם את נפשנו!", מתפללים תפילת כל נדרי בהתרגשות גדולה, תפלת שחרית, מנחה. נעילה - מגיעים החיילים ואומרים לתלמידי החכמים שהיו אתם: "נעילה - אחד מאתנו עולה". "למה? מה קרה?" אמרו להם: "אתם תבינו מיד". מרים אותו חייל קנטוניסט את החולצה שלו, והגב שלו מלא חתכים. "מה זה?" שואלים הרבנים, "מה יש? למה ככה הגב שלו נראה?" אמרו להם החיילים: "כל החתכים האלה זה על שהוא נלחם שלא להתגאל במאכלות של טרפה. הוא שמר שלא לאכול דברים אסורים. כמה מכות הוא קבל על הדבר הזה! זה החתכים בגבו". אמרו: אם ככה, בודאי שהוא ראוי להיות שליח צבור הטוב ביותר לתפלת הנעילה.

עומד אותו חייל קנטוניסט ואומר: "אוי, רבונו של עולם!" - הוא מדבר בהתרגשות ודמעות מבצבצות בעיניו - "יהודים בכל העולם עומדים בזמן הזה, ומשאלת לבם לשלשה דברים: בני, חיי ומזוני - בנים, חיים ומזונות. רבונו של עולם! מזונות - אנחנו חיילי הצאר, גם בשחרורנו מקבלים תווי קניה לכל מה שאנחנו צריכים עד סוף החיים. המזונות שלנו די מובטחים לנו. בני - אנחנו כבר כל כך מבוגרים, מי יקח אותנו? אנחנו לא רוצים להתבולל בין האומות, נערות יהודיות יקחו איזה קנטוניסט כזה מגודל?! אנחנו כבר לא חושבים על ילדים. חיי - רבונו של עולם, חיים כאלה... יש הרבה על מה להתפלל בהם? לנו יש רק בקשה אחת". ואז הוא פורץ בבכי: "רבונו של עולם! לנו הקנטוניסטים יש בקשה אחת: שֶׁיִּתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵיהּ רַבָּא! זו הבקשה שלנו".

ולכן הקדיש צריך להאמר בכוונה, נבין מה אנחנו מבקשים, מה אנחנו רוצים מבורא עולם. צריך גם לאמרו בדיוק הנדרש. ולכן אנחנו נגע בכמה נקודות בקצרה, בדברים הצריכים תשומת לב באמירת הקדיש.

רווח בין הדבקים

הדבר הראשון, שהוא לא קשור דוקא לקדיש: הגמרא בברכות (ט"ו ע"ב), ונפסק להלכה (ש"ע או"ח סי' ס"א סעיף כ'): צריך ליתן רווח בין תיבה שתחלתה כסוף תיבה שלפניה, כמו "בכל לבבך", אבל גם בין תיבה שמסתיימת באות שנשמעת כאות שואית, כאילו יש בה שוא, והתיבה שאחריה מתחילה באות א', למשל "ושמתם את". אם אדם מחבר את זה - "ושמתם מת", "בכל לבבך" - אם אדם מחבר, אדם בולע למ"ד. זה נקרא רווח בין הדבקים, וזה נפסק להלכה - גמרא, רמב"ם, שלחן ערוך.

יש בסימן הזה, סימן ס"א, כמה דברים שצריך לדקדק בהם, אבל לצערנו הרב הדברים האלה דברים שאדם דש בעקביו.[1] זה מחייב כל אחד מאתנו, כל אחד ואחת מאתנו, בתפלות, בברכות.

"שְׁמֵיהּ" - מפיק ה"א

בקדיש יש לנו "יתגדל ויתקדש שמיה רבא" שני שי"ן. כמה מרן זצוק"ל היה מזהיר בזה! דבר נוסף: "שְׁמֵיהּ" - מפיק בה"א. המפיק חשוב גם בלשון הקדש, וגם בארמית "שמיה" פירושו של דבר - שמו. אם אדם אומר "שְׁמֵיה" בלי מפיק, זה כמו "שמי השמים". זה לא השם שלו, אלא זה כמו שמי השמים. זה משנה משמעות. לכן צריך לשים לב: "כרעותהּ", וכן כל המילים שמסיימות במפיק ה"א - לבטא. "מפיק" זה בלשון להוציא, להוציא את האות ה"א שתשמע.

"וְיִתְעַלֶּה" - בעי"ן

בהמשך יש לנו "ויתעלה" - שלא ישמע חלילה, אם אדם לא מבטא את העי"ן כהלכתה, בר מינן, ישמע "ויתלה". זה דבר שהוא אפילו חירוף וגדוף! צריך לשים לב מאד: "ויתעלה שמיה דקודשא בריך הוא". זה חשוב מאד.

"בעלמא די ברא כרעותה" - רפה או דגש?

בקשר לתיבת "בעלמא די ברא כרעותה" - ברפה או בדגש - נביא את דברי קדשו של מרן זצ"ל כיצד יש לאומרה:

"כרעותיה" - הכ"ף בדגש או לא? (מפי מרן זצ"ל)

"בעלמא די ברא כרעותיה". יש מחלוקת אם אומרים כרעותיה (בלי דגש) או כרעותיה (בדגש). רוב העולם אומרים "כרעותיה" בלי דגש, למה? כי המלה שלפניה "ברא" מסתיימת באל"ף, ואותיות בג"ד כפ"ת אחרי אהו"י הם רפויות. אבל יש כלל שאם המלה שבסופה אל"ף יש בה טעם מפסיק, אז אח"כ במלה הבאה יבוא דגש בבג"ד כפ"ת. ולמשל "ויקרא פרעה" (בראשית י"ב י"ח, ועוד), הפ"א של המלה "פרעה" רפויה, אבל אם המלה "ויקרא" היתה בטעם מפסיק (כמו למשל טרחא) אז הפ"א של "פרעה" היתה בדגש. ולכן כאן השאלה: האם המלה "ברא" בטעם מפסיק או בטעם משרת? בכל הדורות אמרו "ברא כרעותיה" בלי דגש, כי הבינו שהמלה "ברא" בטעם משרת.

דברי הגאון מוילנא בזה

אבל בא הגאון מוילנא ואמר: המלים "בעלמא די ברא" הם בטעם מפסיק, למה? הרי איך מסבירים אלה שאומרים שזה טעם משרת? שהכוונה "בעולם אשר ברא כרצונו", אבל לא זו הכוונה, אלא "יתגדל ויתקדש שמיה רבה" - שמו של הקב"ה - "בעולם אשר ברא", ואיך יתגדל? "כרצונו", כלומר אם הוא רוצה שיתגדל בצורה מפורסמת או שיתגדל בהסתרת פנים, שיתגדל כרצונו. ומנין לו לגאון שזה הפירוש? כי במסכת סופרים (פי"ד הי"ב) יש נוסח של "יתגדל" ככה: "על הכל יתגדל ויתקדש שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, בעולמות שברא כרצונו וכרצון יראיו" (ואומרים אותו האשכנזים והמרוקאים בהוצאת ספר תורה). ואי אפשר לפרש בעולמות שברא אותם כרצונו, כי א"כ מה זה כרצון יראיו? הרי יראיו עוד לא באו לעולם. אלא על כרחנו לומר שהכוונה ככה: "על הכל יתגדל ויתקדש שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה בעולמות שברא", ואיך יתגדל? "כרצונו וכרצון יראיו". כלומר שאנחנו מחכים לראות את הגילוי שלו, ולא שיהיה לנו הכל בהסתרת פנים, יום אדם נפגע ויום נופל גשר וכדו', אלא אנחנו רוצים לראות גילוי של הכל ברור כשמש. אז גם כאן בקדיש אותו דבר: "יתגדל ויתקדש שמיה רבה בעלמא די ברא", ואיך יתגדל ויתקדש? "כרעותיה".[2] וא"כ צריך לומר כרעותיה בדגש.

הפשט כמו שאמר הגר"א ז"ל

וככה הסכימו כל חכמי ג'רבא, רבי שאול הכהן מחבר ספר לחם הבכורים (שפתי רננות עמ' 169 בנד"מ), ונכדו רבי חויתה ע"ה, ככה אבא שמע ממנו, וגם הרב צבאן ע"ה שמע ממנו (זרע יעקב ח"א דף מ"ז ע"ג), וגם הרב עובדיה (שו"ת יביע אומר ח"ט חאו"ח סי' כ"ג אות ב') פוסק ככה. אמנם יש מקשים על זה, אבל הפשט הפשוט כמו שאמר הגאון מוילנא (עיין בספר אסף המזכיר ערך די ברא כרעותיה). וא"כ צריך לומר בקדיש "בעלמא די ברא, כרעותיה".

כללי בג"ד כפ"ת אחרי אהו"י

נבאר מעט את הכללים של בג"ד כפ"ת בראש מילה: אחת משמת האותיות האלו - בג"ד כפ"ת - כאשר הם באים בראש מילה הם דגושות. אומרים "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים" - לא "בְּרֵאשִׁית" ולא "בָּרָא", וכן על זה הדרך כל האותיות. אלא אם כן המילה שלפניה מסתיימת באחת מאותיות אהו"י: כאשר המילה שלפניה

---

[1] אמרתי פעם: כנראה אנשים חושבים שמה שכתוב בסימן הזה זה קשור דוקא למרן ראש הישיבה שמשפחתו מאזוז. למה? "מאזוז" גימטריא ס"א! חושבים ש-61, סימן ס"א, הלכות שבהן צריך לשים לב על דגש ורפה, שוא נע ושוא נח - אולי זה סימן שנכתב רק עבורם?! אבל לא, זה מחייב כל אחד מאתנו.

[2] *ויש אפילו סברא שהקדיש שאנחנו אומרים אותו בארמית היו אומרים אותו בארץ ישראל בעברית, איך לומדים את זה? בגמרא (ברכות דף ג' ע"א) כתוב: בשעה שישראל נכנסים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ואומרים יהי שמו הגדול מבורך וכו', וזה תרגום של "יהא שמיה רבה מברך", כי בבבל שלא ידעו עברית היו אומרים קדיש בארמית, אבל בארץ ישראל שידעו עברית שהיתה שפה פשוטה ומוכרת להם אז אמרו קדיש בעברית (וע"ע ברכות דף כ"א ע"ב). ולכן אפשר ללמוד את "בעלמא די ברא, כרעותיה" מהנוסח של מסכת סופרים "בעולמות שברא, כרצונו וכרצון יראיו".*

* מוסר השיעור בישיבת "נתיבות שלום" בבני ברק מדי שבת בשבתו בשעה 20:30

מסתיימת באות א', ה', ו' או י', אז אותיות הבג"ד כפ"ת רפות, כמו שהזכיר מרן: "וַיִּקְרָא פַּרְעֹה" - "ויקרא" מסתיים בא', ואחר כך "פרעה" ברפה. אבל יש לכלל הזה כמה מבטלים, זאת אומרת למרות שהמילה הראשונה מסתיימת באהו"י, המילה שלאחריה תתחיל בבג"ד כפ"ת עם דגש. כמו אם האהו"י מבטאים אותו - זה נקרא מפיק, מוציאים, מבטאים את האות - כמו "אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל" (ויקרא ב', י"ד): "קלוי באש" - "קלוי" שומעים את היו"ד, לכן אחר כך "בָּאֵשׁ" ולא "בָאֵשׁ". וכן "וַיֵּצֵא פַּרְעֹה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר" (שמות א', כ"ב) - לא "פַּרְעֹה" ברפה, כיון שהוא"ו של "ויצו" שומעים אותה. זה מבטל אחד. מבטל שני, שהוא שייך אלינו, זה כאשר זה מגיע בטעם מפסיק: אנחנו אומרים "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבָּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם" (שמות י"ד, כ"ט) - "ביבשה בְּתוֹךְ", ולא "בְּתוֹךְ" ברפה, למרות שלפני כן יש אות ה', כיון ש"ביבשה" זה בטעם מפסיק. ולכן ה"כרעותה": אם זה מחובר ל"בעלמא די ברא" אז ממילא "כְּרְעוּתֵהּ" ברפה, ואם זה מתחבר ל"יתגדל ויתקדש שמיה רבא" אז "בעלמא די ברא" - פסיק - ואז "כְּרְעוּתֵהּ" בדגש. כפי ששמענו, כך גם דעת מרן הרב עובדיה: לומר "כְּרְעוּתֵהּ" בדגש זה יותר נכון.

"בחייכון וביומיכון" - לפנות אל הקהל

בהמשך יש לנו "בחייכון וביומיכון" - נהוג לפנות על ימין ועל שמאל, להפנות את הברכה אל כל הקהל השומעים. להראות שמתייחסים גם לקהל שנמצא אתנו. גם בהמשך, בקדיש "על ישראל": "על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון דיתבין ועסקין באורייתא קדישתא". אחר כך אומרים "יהא לנא ולכון ולהון". במקור היה כתוב "יהא להון". למה? אנחנו מדברים על ישראל ועל רבנן, אז "יהא להם שלמא" וכו', המשך הבקשות. אחר כך אמרו: למה רק "להון"? גם "לכון" - לצבור השומעים. ואחר כך הוסיפו "לנא".[3] הנוסח כאן השתנה: בסידורים קדמוניים, יש רק "להון", אחר כך הוסיפו "לכון", אחר כך הוסיפו "לנא".

נביא את דברי מרן מה הנוסח הנכון, איך לומר את הקטע הזה, "יהא לנא ולכון ולהון":

הנוסח הנכון "יהא לנא ולכון ולהון" (מפי מרן זצ"ל)

"יהא לנא ולכון ולהון". בהרבה ספרים היה כתוב: "יהא להון ולכון" או "יהא לכון ולהון". והיום מוסיפים "לנא" - לנו, כי אתה מברך את כולם ומה איתך?! לכן הוסיפו קודם כל "יהא לנא". אבל א"כ אי אפשר לומר "לנא ולהון ולכון", כי אתה משחק בזה, מתחילה אתה אומר "לנא" - לנו, אח"כ אתה הולך מחוץ לבית הכנסת ואומר "ולהון" - להם, ואח"כ אתה חוזר לאלה שבבית הכנסת ואומר להם "ולכון"... לא עושים ככה, אלא אם אמרת "לנא" עליך להמשיך "ולכון ולהון", כלומר לנו ולכל המתפללים ולהם, זה הסדר, וככה הנוסח הנכון. פעם הרב עובדיה ע"ה כתב שיש לומר כך, ואח"כ חזר בו. אבל מסתבר כמו שאמר בהתחלה.

צריך לדקדק באמירת הקדיש

רבי יהודה פתייה מספר על הרוחות שהוא טיפל בהם, ואמר שפעם בא אליו רוח אחד שהיה נדון בגיהנם, והוא התפלל להוציא אותו משם, ואמר לו: אלה שאומרים קדיש, באותו זמן מרגישים קצת רוגע כשהנשמות נידונות בגיהנם, אבל תגיד להם שיגידו אותו לאט לאט, כי כל מלה שיגידו לאט זה טוב בשביל הנפטר (מנחת יהודה עמ' ק'). לכן אדם ידקדק בקדיש, שלא יבלע את האותיות, ויאמר כמו שצריך כל אות, כי בקדיש סופרים את כל האותיות.[4]

"תן לנו זמן לענות אמן!"

ראינו דברי מרן זצוק"ל, כמה חשוב לנשמות אמירת הקדיש בנחת, וביישוב הדעת. אבל נביא כעת עוד טעם נוסף: הגמרא במסכת סוטה (ל"ט ע"ב) אומרת: "אין המקרא רשאי לקרות 'כהנים' עד שתכלה אמן מפי השומעים". החזן שמקריא לכהנים לא יכול להקריא להם עד שהצבור יגמרו להגיד אמן. זה נפסק גם בשלחן ערוך (סי' קכ"ח סע' י"ח). בסימן קכ"ד סעיף ט' כותב מרן גבי שליח צבור בחזרה: "אם יש קצת מהעונים שמאריכים יותר מדאי, אין צריך המברך להמתין להם". האחרונים דנו בסתירה שיש לכאורה בין הסימנים הללו: בסי' קכ"ח משמע שצריך להמתין לכולם, "עד שתכלה אמן מפי השומעים", ובסי' קכ"ד כותב מרן במפורש שאם יש כאלה שמאריכים יותר מדאי, לא צריך לחכות להם. יש בזה פרי חדש (אות ט'), מגן אברהם (ס"ק ט"ו) והפרישה (אות י"ג). אבל לכל הדעות, בודאי שלרוב הצבור, או אם לא מאריכים יותר מדאי, בודאי שצריך לחכות להם.

כותב מרן החיד"א בברכי יוסף (סי' קכ"ד אות ט') בשם רבי יעקב מולכו בתשובה כתב יד: אם השליח צבור לא מחכה והוא לא משאיר זמן לענות אמן - לא יענו אמן, שיתפלל לבד! וב'קשר גודל' מוסיף מרן החיד"א (סי' ט' אות כ"ט) ואומר: ועונש ביטול אמן, הוא על השליח צבור, זה ענין שלו, ישא על כתפיו זה שהצבור לא יכול לענות אמן. גם הרב בן איש חי בספר עוד יוסף חי (פרשת ויחי אות כ"א) בשם "חסד לאלפים" אומר: העוון הוא על אומר הקדיש. תן לנו זמן לענות אמן! אנחנו לא יכולים לענות אם אתה לא נותן לנו מרווח. כך כותב גם המשנה ברורה (סי' קכ"ד ס"ק ל"ז): "ובעוונותינו הרבים הרבה נכשלים בזה, שחוטפים להתחיל ברכה שלאחריה". ולכן צריך לומר את הקדיש במתינות ולאפשר לצבור לענות אמן כהלכתה.

"ואמרו אמן" - האמן לא חוזרת עליו

מצד שני צריכים לדעת - גם השליח צבור וגם הצבור שעונים - שאם השליח צבור מאריך הרבה בתיבות "ואמרו אמן", הוא מנגן ומאריך - האמן היא לא חוזרת על "ואמרו אמן", האמן חוזרת על הבקשה שלפני כן. אם זה "בעלמא די ברא כרעותה... בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב" - על זה אנחנו אומרים אמן, אבל לא על "ואמרו אמן". אז אם הוא לא מאריך בזה, אז "ואמרו אמן" זה הקריאה שלו אלינו לענות אמן, אבל אם הוא מאריך בזה, מאריך ומטריח, אז הצבור יענה אמן, לא יחכה לו שיגמור לנגן המנגינות שלו. כך כותב המגן אברהם (ס"ק י"ד) בשם הגהות "יש נוחלין", גם פרי מגדים ועוד כמה אחרונים כתבו שאם מאריך הרבה בתיבות "ואמרו אמן" - הצבור לא יחכה. ולכן אם נמצאים בשבת ומנגנים, אז ישים לב שליח הצבור להאריך בנגון במילים שלפני "ואמרו אמן", ואז "ואמרו אמן" יאמר אותם בנגון קל, שלא תהיה בזה אריכות גדולה. כל זה רק בפסקאות בקדיש שיש בהם "ואמרו אמן", אבל בברכות של חזרה, או פסקאות שבקדיש שאין בהן "ואמרו אמן" והאמן חוזרת על המילה האחרונה שאומר השליח צבור - שם אי אפשר לחטוף לפני כן. אבל שליח צבור צריך לשים לב: לפעמים הוא מאריך במנגינה ואנשים מתעייפים לחכות ועונים אמן, ולכן צריך לשים לב.

"מְכַּנַּף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ"

המנגינות בשבת זה עונג שבת. יש תוספות בסנהדרין (דף ל"ז ע"ב ד"ה מכנף הארץ) - מביאים שם התוספות תשובת הגאונים: פסוק בישעיה (כ"ד, ט"ז): "מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ". לחיות, חיות הקדש, יש שש כנפים (כך מביא הנביא ישעיה בפרק ו') - וכל כנף אומר שירה. שש כנפים, כל כנף יש לו שירה יום אחד, ואם כן יש לנו ששה ימים, יש מי שאומר בהם שירה. מגיע יום השבת, אומרים חיות הקדש: רבונו של עולם, אין לנו עוד כנף לרנן בו! אומר להם הקדוש ברוך הוא: יש לי עוד כנף אחד שאומר לפני שירה - "מכנף הארץ זמירות שמענו": יום השבת, החשוב והנעלה. ביום הזה אנחנו אומרים שירה לפניו יתברך. ולכן שירי שבת, נעימות, זמירות - זה דבר גדול! אבל זה צריך להיות צמוד להלכה, צמוד לקריאה הנכונה. ומנסיון רואים: אפשר גם להנעים לשומעים וגם לשים לב שהדברים יהיו גם לפי כללי הדקדוק וגם לפי כללי ההלכה, כדי שהצבור יוכל לענות אמן בזמן.

אמן - "אמת" או "כן יהי רצון"?

כשעונים אמן, יש למילה "אמן" שני פירושים: יש אמן שפירושה אמת, ויש אמן שפירושה "כן יהי רצון". וצריך לדעת על מה עונים. ישנם ברכות - "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שהכל נהיה בדברו" - שם אמן זה אמת: אמת כמו שאמר המברך, הכל נהיה בדברו, והוא ישתבח ויתעלה שמו. וישנם דברים שזה רק בקשה, אז שם - כן יהי רצון. וישנם ברכות, רוב ברכות החזרה, שיש בהן גם בקשה: "השיבנו אבינו לתורתך וקרבנו מלכנו לעבודתך... ברוך אתה ה' הרוצה בתשובה" - יש גם בקשה, כן יהי רצון, וגם אמת שאתה רוצה בתשובה. על זה צריכים העונים לשים לב מה הם מכוונים.

מה מכוונים בקדיש? הרב "עוד יוסף חי" בפרשת ויחי כתב על "יתגדל ויתקדש שמיה רבא" לכוון אמת, אבל מרן זצ"ל בהגהות שלו על "עוד יוסף חי" כתב שלא כן, ופשט הדברים באבודרהם, שזו בקשה. וכך גם כותב הרב כף החיים (סי' נ"ו אות י"ד): זו בקשה, שיתגדל - אנחנו מבקשים, שיתגדל ויתקדש שמו בעולם. ולכן שם מכוונים "כן יהי רצון". אדרבה, זה רק בקשה, אין שם אמת, אין שם על מה להעיד, ולכן מכוונים בזה רק "כן יהי רצון". "בעלמא די ברא כרעותה... בחייכון" - כל זה בקשות שאנחנו מבקשים, ולכן מכוונים שם "כן יהי רצון".

הצבור צריכים לשמוע, לכוון, ואז יתקבלו כל תפלותינו ברצון ויעלו לנחת רוח לפני בורא עולם, אמן ואמן.

---

[3] זה דבר שרבה בו חוסר הידיעה. אנשים חושבים שנוסח התפלה - יש לנו כתב יד של אנשי כנסת הגדולה בדיוק איך היה נוסח התפלה. נוסח התפלה התלקט במשך דורות. לכן אנשים לא מבינים איך מרן לפעמים היה מגיה, היה משקיע זמן לפני שמחליט על איזו הגהה, והיה בורר את הנוסח הטוב ביותר. ויש כאלה למאות ולאלפים.

[4] *ואילו בתפלות אחרות כמו "רחמנא" שמתורגם לעברית אין בזה כלום, אדם צריך לדעת איפה לדקדק ואיפה לא.*

פנינה מהפרשה

הרב מיכאל סעדיה שליט"א
מנהל ת"ת 'אור המאיר'

לידת יוסף

"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לָבָן שַׁלְּחֵנִי" וכו' (ל', כ"ה). פירש"י (ד"ה כאשר) מְשֻׁנּוֹלַד שְׁטָנוֹ שֶׁל עֵשָׂו (ב"ר ע"ג, ז'. ב"ב קכ"ג ע"ב), שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ" (עובדיה א', י"ח). אֵשׁ בְּלֹא לֶהָבָה אֵינוֹ שׁוֹלֵט לְמֶרְחוֹק. וכו'. ע"ש. בעצם יעקב אבינו מבקש לעזוב את לבן דוקא בלידת יוסף, כי חשש מעשו.

ויש להבין, יעקב מבקש לעזוב את בית לבן דוקא בעת לידת יוסף - משום שחשש מעשו, ובגלל שיוסף הצדיק "להבה" - כך יוכל להכניע את עשו הרשע. אך קשה, הרי גם בפסוק נאמר ש"בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ" ועשו הוא "קַשׁ" - ממילא האש כשלעצמה מכלה את הקש. ואם כן, מדוע הוצרך יעקב להמתין דוקא ללידת יוסף ולבחינת ה"להבה"?

אלא יעקב אבינו פחד מעשו משני סוגי סכנות ומלחמות, וכפי שמופיע בתפלתו בתחלת הפרשה הבאה (ל"ב, י"ב), שביקש "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו". מצד אחד, שה' יציל אותו ממלחמה גלויה ופגיעה פיזית מצדו של עשו הרשע. אך בנוסף גם מהצד האחר, גם "מִיַּד אָחִי" - מידו של עשו הרשע כאח, אם ירצה להתחבר אליו בברית האחוה, ויש סכנה שישפיע לרעה על משפחתו של יעקב.

אז כנגד המלחמה הגלויה, יעקב אבינו - בחינת "אש" - אינו חושש, שהרי האש מכלה את הקש. אולם עדיין היה קיים חשש שהקש כאשר היא מתאספת וקרובה, היא יכולה בבת אחת לחנוק את האש. וכך החשש שמא יתקרב עשו בברית שלום, עדיין קיים. על כן, רק כאשר נולד יוסף - בחינת "להבה" הפורצת ושולטת למרחוק - הוסר גם חשש זה. הלהבה שולחת את חומה למרחק, ואינה מאפשרת לקש להתקרב. וכך עשו, אינו יכול להתקרב ולהשפיע.

המלחמה הקשה והמורכבת ביותר של האדם, אינה דוקא כשהיצר הרע בא במאבק גלוי. אלא כאשר הוא מנסה להתקרב בדרכי נעם, כביכול כ"חבר", ומציע פיתויים שונים כדי להפיל את האדם במלכודתו. הדרך הנכונה והבטוחה להתמודדות, אינה להיכנס עמו במשא ומתן. אלא לנהוג בבחינת יוסף - להרחיקו עוד בטרם יתקרב, ולא לתת לו אחיזה וקרבה כלל.

אגרות הנאמ"ן

אגרות ומכתבים ממרן רבנו הגדול זצוק"ל

חשיבות הכנת השיעור

בס"ד, בני ברק, יום יו"ד בחשון התשס"ז

לכל מאן דבעי

הדבר ברור והוכח בנסיון, שהמורים והמלמדים בשיעורי קדש תנ"ך הלכות גמרא וכו' חייבים להכין את השיעור לפני כן, ובלא זה - מסירת השיעור לתלמידים תהיה רופפת ומרחפת, ולפעמים התלמידים שולטים בחומר יותר טוב ממנו, ונמצא הוא יונק מהם יותר ממה שהם יונקים ממנו, וכמו שכתב מרן הגאון ר' כלפון משה הכהן זצ"ל בספרו הבהיר "ברית כהונה" חלק אורח חיים (מערכת הלמ"ד אות י"ד). ומסופר על הגאון ר' משה שמואל שפירא זצ"ל ראש ישיבת באר יעקב, שהיה לפעמים מקדיש חמשים שעות (!) להכנת השיעור הכללי הנמסר לכל תלמידי הישיבה. ואף אם החומר ידוע למורה היטב, ולמד אותו פעמים רבות, וזמנו מצומצם מאד, מכל מקום אין בית המדרש בלא חידוש, ויקדיש זמן-מה לפני השיעור לרענן את זכרונו. וזה נקרא בדורנו "מערך של שיעור". ואז יהיה "מבורך בכל מערך" כביטויו של ר' יהודה הלוי זצ"ל. ולשומעים יונעם.

נאמ"ן ס"ט

- מתוך ספר 'אגרות הנאמ"ן' שעתיד לראות אור בקרוב אי"ה -

ברכת סימן טוב ומזל טוב

לכבוד ידידנו היקר **מר גילי שריון הי"ו**
ורעייתו **מרת רחל** ת"מ לרגל שמחת הנישואין לבנם **אילון הי"ו** עם בחירת לבו.
יהי רצון שיזכו לבנות את ביתם על אדני התורה והיראה מתוך שמחה ונחת אושר ועושר, אמן.

סימן טוב ומזל טוב

לידידנו היקר **מר גדי כהן ורעייתו חייה** לרגל הולדת נכדתם היקרה. יהי רצון שתזכו לרוות ממנה ומכל יוצאי חלציכם רוב נחת קדושה שמחה בריאות איתנה ותראו ברכה והצלחה בכל מעשי ידיכם הברוכים אמן.

העלון בחסות:
מעדני הגן
רחוב המעגל 1 רמת גן
טלפון: 050-3331043

שיעוריו הקבועים של מורנו ראש הישיבה שליט"א:

יום ראשון
גמרא - בשעה 18:00, בית הכנסת 'היכל משה', מגדל משה אביב, רחוב ז'בוטינסקי 7 רמת גן.
השיעור השבועי 'אור הנאמ"ן' - בשעה 20:30, רדיו 'קול ברמה'. ניתן להאזין בתדרים: 92.1, 104.3, 105.7.

יום שני
ספר 'חובות הלבבות' שער הביטחון - **בשעה 20:00, בית הכנסת 'היכל משה'**, מגדל משה אביב, רחוב ז'בוטינסקי 7 רמת גן.

יום שלישי
ספר 'אורחות צדיקים', חובת האדם בעולמו, תיקון המידות והדרכה ישרה - **בשעה 19:00, בית משפחת צמח**, רחוב נתן 16 קומה 2, רמת גן.

שבת קודש
הלכה ופרשת שבוע - בשעה 15:00, בית הכנסת 'סיני', רחוב שדרות רמז 10 בני ברק.

עיצוב: ODEL DAVIDI // 052-7662736